

9. Хряпченко В. П. Від критеріїв поділу системи права на галузі до комплексних галузей права. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 55. С. 307–317; С. 309–311.

Ключові слова: правова система, система права, інституціоналізація права, структура права, інтеграція та диференціація, загальні та спеціальні критерії конструювання системи права.

Key words: legal system, system of law, institutionalization of law, structure of law, integration and differentiation, general and special criteria for constructing the legal system.

ЛУК'ЯНЧУК ОЛЬГА ВІКТОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальної теорії права та держави*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРАВА: ГЕНЕЗА ТА АКТУАЛІЗАЦІЯ

Проблеми розуміння та тлумачення права перебувають у системі вічних та завжди актуальних проблем юриспруденції. Вони традиційно опинялися в центрі уваги дослідників як у сфері філософії та загально-теоретичної юриспруденції, так й інших наук. Проблема розуміння – одна з важливих та актуальних тем наукового дослідження. Потреба в спілкуванні, комунікації, взаєморозумінні – це внутрішньо властиві людині особливості, необхідні умови існування у навколишньому світі. Тема розуміння виникає вже у давнину при контактах родів і племен між собою, у мовному спілкуванні. З появою писемності та можливості збереження та передачі соціально значущої інформації у часі та просторі вона набуває вічного загальнолюдського значення.

Дослідженню даної проблематики присвячені праці таких вчених як Г.-Г. Гадамер, Н.-О. Апель, П. Рікер, В. Дільтей, М. Гайдеггер, К. Лоренц, Ю. М. Оборотов, О. Ф. Скакун, В. В. Дудченко, Ю. В. Цуркан-Сайфуліна.

Існуючий плюралізм думок і сформованих уявлень про процес формування самого поняття інтерпретації в праві, по-перше, свідчить про складність детермінуючих відносин в соціально-правовій сфері, в якій включено аналізований процес, по-друге, він проявляє розбіжність вихідних дослідницьких позицій, кожна з яких конституюється на основі певної пізнавальної установки і віддає перевагу лише певній одній орієнтації дослідницького пошуку (наприклад термінологічної визначеності поняття інтерпретації або права).

Значна диференціація наукових пошуків і теорій феномену інтерпретації права зумовлює потребу інтегрувати різні способи дослідження інтерпретації права як реального феномена теоретичного мислення і систематизувати знання про об'єкт шляхом «відкидання реальності і зведення її як простого явища до істотного, того, що виявляється тільки в понятті». В той же час, зауважимо, що в існуванні різних, часом протилежних, визначень наукових понять, в наявності ряду

значень у одного і того ж терміну теоретичного мислення проявляється багатоаспектність об'єкта, що відображається поняттям, поліваріантність цілей і засобів його конституювання в якості інструменту пізнання, складність кореляції останнього зі сферою мовної діяльності суб'єкта права.

Осмыслити становлення поняття інтерпретації в історичній перспективі, в її координатах можливості і дійсності, це значить зафіксувати той передпонятійний пізнавальний рух, в контексті якого вибудовувався наступний ланцюжок конструктивних операцій: вичленення феномена права як фокуса націлених пізнавальних зусиль, фіксація його змісту як можливого, потім – перетворення його в уявний зміст, диференціація цього уявного змісту і перетворення у власне понятійне, тобто елементарне, концептуальне знання, що виділяє істотні моменти феномена права. У свою чергу, розгортання цього пізнавального руху відбувається в історично рухомому інтелектуальному соціокультурному контексті, який вплетений в детермінацію становлення поняття інтерпретації та перетворення його в факт наукової діяльності.

Настільки важливе для розробки методології права поняття інтерпретації певною мірою було розроблено вже в рамках Аристотелівського вчення про тлумачення, сформованого в контексті розробки проблеми співвідношення знання і самого предмета знання (зокрема, в його роботі «Про тлумачення»). У Аристотеля тлумачення – змістовний процес, маючий своїм об'єктом спосіб вираження думки, пов'язаний зі змістом цієї думки, в їх віднесеності до дійсності. Подібний підхід дозволив зв'язати аналіз судження як феномена, що має певне відбиття в роботах «Про тлумачення», «Метафізика» та «Категорії». Зв'язок цей простежується в постановці та вирішенні двох взаємопов'язаних питань: що є істинне (помилкове) судження і як істинне (помилкове) судження може бути представлено в мові.

Аналізуючи наукову літературу Т.С. Коханюк [3, с. 3–4] зазначає, що за змістом термін інтерпретація (лат. *interpretatio* – роз'яснення, тлумачення) наближений до терміна «тлумачення» [5, с. 711]. Крім того, в деяких статтях науковці термін «інтерпретація» вживають як синонім терміна «тлумачення» [4].

Терміном «інтерпретація» (у. перекладі з англійської *interpretation* – тлумачення, пояснення, інтерпретація) [2, с. 440] у герменевтиці переважно позначають усно чи письмово викладене (артикульоване) розуміння. Ю. Власов встановив, що інколи науковцями висловлюються думки, що тлумачення норм права вживається у трьох різних значеннях – з'ясування, роз'яснення та інтерпретації. Під інтерпретацією у цьому випадку розуміють з'ясування співвідношення обсягу норми права, що тлумачиться, з обсягом її тексту. На думку цього науковця, яку ми підтримуємо, це не зовсім вірний погляд, оскільки термін «інтерпретація» значно ширший, ніж класифікація результатів тлумачення за обсягом, і тут правильніше говорити про результати, до яких приходить суб'єкт тлумачення після з'ясування смислу норми права [1, с. 54].

У науці неоднозначно вирішується питання про те, «воля закону» або «воля законодавця» повинні встановлюватися в процесі тлумачення. В кінці XIX – на початку XX ст. А. Вах, К Біндінг та Й. Колер виступали за те, що при тлумаченні повинна з'ясуватися «воля закону». Аргументуючи свою позицію, вони посилалися на умовність поняття «воля законодавця» і неможливість знайти реального «творця законів» в складному механізмі правотворчості. Кого слід відносити до таких: всіх членів парламенту або тих, хто розробляв закон, або вніс його в законодавчий орган, або голосував за нього і т.д. Якщо врахувати що суб'єктів і учасників правотворчості в сучасних умовах «незліченна безліч», то аргумент авторів є досить серйозним.

К. Ф. Савіньї вважав, що під час тлумачення підлягає з'ясуванню воля законодавця, прямо і безпосередньо виражена в законі. На думку більшості юристів, що підтримують дану позицію, в даному визначенні «воля закону» і «воля законодавця» не відриваються і не протиставляються один одному, що могло б служити теоретичним обґрунтуванням довільного юридичного тлумачення. При цьому важливо не те, що хотів висловити законодавець в законі, а те що вже знайшло відображення і закріплення в даній його редакції.

У той же час, представники критичної теорії франкфуртської школи: М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе та особливо Ю. Хабермас, надихаючись ідеями М. Шелера вважали, що оскільки адекватного значення тексту не існує, право не може бути вільним від ціннісного підходу. На їх думку інтерпретація не є нейтральною або аполітичною процедурою. Ціннісні судження інтерпретатора, або його процес мислення, або його соціальне середовище нерозривно вплетені в процес інтерпретації. З їх точки зору, наприклад, є невиправданою ідеалізацією уявлення про судову діяльність, коли суддя виступає нейтральним посередником при цьому об'єктивно інтерпретуючи установки права або наміри сторін в юридичному конфлікті.

Розглядаючи різноманітні підходи до проблеми інтерпретації, не можна не помітити той факт, що досить серйозний недолік проведених в цій галузі досліджень як у вітчизняній, так і зарубіжній науці загальної теорії права та держави полягає в тому, що тлумачення досить рідко розглядається як певний тип (вид, підвид) професійної діяльності, зокрема юридичної практики з усіма наслідками, що випливають з даного методологічно вихідного положення, висновками, пропозиціями та рекомендаціями теоретичного і прикладного характеру, та досить рідко науковці вказують на те, що тлумачення являє собою особливий різновид юридичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Власов Ю. Теоретичні проблеми визначення сутності тлумачення в правовій науці. *Правова держава*. 2000. Вип. 11. С. 54–61.
2. Зубков М., Мюллер В. Сучасний англо-український та україно-англійський словник. Харків : Школа, 2005. 768 с.

3. Коханюк Т. С. Зміст поняття «тлумачення» у співвідношенні з іншими подібними поняттями. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2008. № 2. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsv/02_2008/08ktsip_r.pdf (дата звернення: 01.06.2022).
4. Лисенков С. Л. Тлумачення (інтерпретація) норм права: причини необхідності, види та способи. *Законодавство України. Науково-практичні коментарі*. 2006. № 5. С. 3–9.
5. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 2. 744 с.

Ключові слова: інтерпретація права, герменевтика, розуміння права, тлумачення права, праворозуміння.

Key words: interpretation of law, hermeneutics, understanding of law, interpretation of law, legal understanding.

СІВАК ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальної теорії права та держави*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИРОДУ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ДЕРЖАВНОСТІ

Поняття держава та державність, а також їх співвідношення є інтересом різних наук протягом тривалого періоду, але серед науковців так і не сформувалася єдина позиція щодо співвідношення цих понять. Фахівці продовжують констатувати тезу про їх внутрішню єдність при зовнішніх розбіжностях. При цьому необхідно брати до уваги, що державність в історичній ретроспективі виступає як форма суспільного буття, а держава – як політична організація населення. Це підтверджує і історичний екскурс щодо розвитку Української державності. Так, традиційно історики та правники виокремлюють п'ять основних етапів Української державності: етап Київської Русі – княжа доба; козацьку державність XVI-XVIII ст.; державність Української Народної Республіки; державність Радянської України; сучасну відроджену Українську державу. Варто зазначити, що дані етапи є характерними і для періодів, коли територія України входила до складу різних держав.

Результатом прийняття Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 року та Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року став етап сучасної Української державності та становлення України як суверенної незалежної держави.

Зазвичай поняття «держава» та «державність» намагаються ототожнити. Проте, не зважаючи на їх пов'язаність спільним коренем та смисловою близькість, це все ж таки різні поняття. Ці категорії, мають і різну історію виникнення.